

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)
Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)
Band: 74 (1989)
Heft: 1

Artikel: Dallas stgiradetgnas dadora : ina reportascha
Autor: Hendry, Vic
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881925>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 22.02.2026

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

D A L L A S S T G I R A D E T G N A S D A D O R A

Ina reportscha

V I C H E N D R Y

Fotografias: Beat Manetsch

Jeu vess pli bugen dau sinzur; l'antenna ei rutta giu e dallas stgiradetgnas dadora s'ei nunpusseivel da contonscher quest mund.

Per cass ch'enzatgi vul endriescher; jeu vai empruau tgei ch'ei vul dir — sco per semeglia l'esperienza cun la mort. Ed igl ei buca stau schi nausch sco jeu vai adina cartiu. Tgi che ei staus dasperas lezzas uras avon che jeu detti surengiu, lez ha fatg persenn. Quella buccada natira caduca! — Suenter il davos suspir sun jeu ruts dapart; il scarp sez ei da gronda impurtonza. Ane-tgamein sun jeu vegnius ord la fuorma ed jeu sun daventaus in nuot, sco l'aua che sepiarda e va en nuot e meins che nuot. Quei ei buca da capir orembora, il mument ch'ins piarda tut las peisas: il tgau ed il cor e la bratscha e la plontapei, aschida-dir tut las parts dallas qualas ins ha fatg cass ina veta ora. Fertion che jeu vai star-schau tut, vai jeu quita ch'enzatgi vegni sperasvi. Ei fuva vegniu enina clar e bi ed igl enzatgi ei vegnius datier. E senza la minima fuorma, ual sco l'aua tratga, va'i vess da tschaffar sesez e tut quei ch'ei oden-tuorn. Fuss ei pusseivel che jeu vai capiu il

davondavos? Igl enzatgi schi damaneivel ei buca sefitgaus; el ha denton fatg sco da dar d'entelgir ch'el seigi igl aunghel pertgirader. A mi eis ei iu ina fetga. Ensemblamein essan nus dus i in pign tschancun; miu cumpogn para da veser meglier che jeu, mo el ha fatg il met — igl entir toc. Tgei ha el vuliu dir, endi, cura che jeu sun plitost sefutraus dad el leuvi. En sesez ei quei tschancun staus bials ed jeu sun staus tut leds — ed jeu sun vegnius pertscharts da puder vertir la midada.

Lu s'ei schabegiau; osum in frust fluriu (vai jeu silmeins giu l'idea) ei igl aunghel pertgirader seviults siper mei. Ed jeu vai sco viu ch'el fuva bials ed jeu vai spitgau cun fervenza d'udir sia vusch. Ses plaids ein stai dalunsch naven ed jeu vai giu schi breigia da capir — ch'el tuorni ussa anavos ed jeu mondi atras la porta pintga ellas stgiradetgnas dadora. Denton — avon che ir atras, hagi jeu aunc la favur da dar anavos.

Pér cura ch'el ei staus daven, vai jeu viu en per propi ch'el fuva fetg bials, miu aunghel pertgirader, dil qual jeu vevel buca fatg ton stem giu sin tiara. — Perencunter vai jeu giu la cuida da dar anavos. Ils funerals ed il riug enamiez igl uaul da faua ein stai permiezvi. Sil carr ha il vischi buca fatg ina gronda pareta e las flurs frestgas ed ils plaids retenen ein sepigliai. Il defunct hagi dau ora cudischs e scret husliamein ella gasetta e ses plaids screts hagian fatg turnighels e mess ils auters a lomina. — Entochen l'auter di ein ils plaids da bara stai ualti sblihi ed il verd sfluriu ha enzatgi dustau en ton sco nuot e mess el ellas miardas. Sil

crap sidatgau dil liug ha il tagliacrappa scalprau miu num, sutvi d'in auter num, d'in num fetg car.

Giu sin tiara fussen las larmas siglidas, aschidadir enten mirar anavos; il mument ch'ins ei daus dapart han ins ni egls ni larmas pli.

In giap scarschentiu ha fatg mirar mei pusppei anavon. Sidavon dalla porta pintga eis el staus sepustaus, il doc (in tgaun grond cun in grugn tarladiu ed ina bucca ble-tscha) el — cun ses egls vilai. Aschia sil-meins ha miu spért detg, miu spért che veva buca fatg atras il stgirement. Cun in sfrac immens ei la porta pintga sesaviarta ed ei ha pariu a mi dad ir a pèr cul doc dils egls vilai permiez las stgiradetgnas dadora. Apropo — il tgaun! Pertgei ha enzatgi schau siglir il puntili ed ha fatg magliar ora

mei cul tgaun? Igl ei ver; da l'auter maun vai jeu mai e pli mai pudiu ferdar ils tgauns, l'entira rateina buc. Pervia da siu giappem vai jeu giu da pitir — ed ussen giappa e giappa il doc dacuntin ellas stgiradetgnas dadora. Dil reminent: las stgiradetgnas dadora! Amiez ellas eis ti cun tiu spértet cuntinuadamein mess ora e sefas ridiculs en quella glisch diffusa sco lezza denter stgir e clar. Tratgs en che ti eis en batlinis vags e d'in sentiment incert e schelb. Il pir dil tut ei la mettadad che cua da surengiu; ella sfrachegia e splatroгна e zuola petta platta. Daferton che jeu quetel che utschacs ners mondien sco cametgs da vart dretga e da vart seniastra, ina massada nundetga che mo para da sestuschar; ins sez ni tscharna ni distingua quels ch'ei in en nuot ed il desideri da veser vegn

gronds. Mo ils egls ein naven, quels buns egls da leuvi che van empaglia ellas cavor-gias sidatgau dil foss.

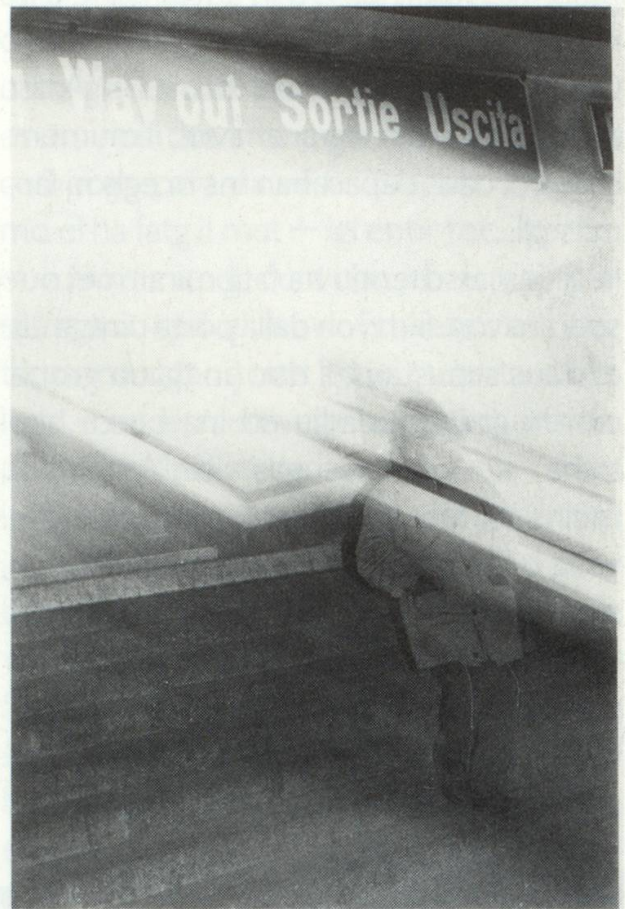
Ins ei numdadiu staus fatgs aschia — cun quei gust da prender contact cun enzatgi; cun umbrivas stgiras s'ei da far nuot ed il stgir che sepalpa atras il lidinuot ha ni ina entschatta ni ina fin, buca ina solia stagia, ni ina ura per semeglia, ni enzatgei agra-dora ni agradgiu, nuot dil tut.

Il cor fuss ruts — per cass che jeu vess giu il miu da leugiu, enaquella ch'il doc ha tur-nau a dar is. Ed ei fuss stau meglier da sil-meins veser quei doc smaiedi. Mo ils egls ein claus el vischi. Jeu vai piars la vesida; jeu vai piars ton. Sto esser ch'il spért ei tut-presents e ch'el percorscha il giap dil tgaun.

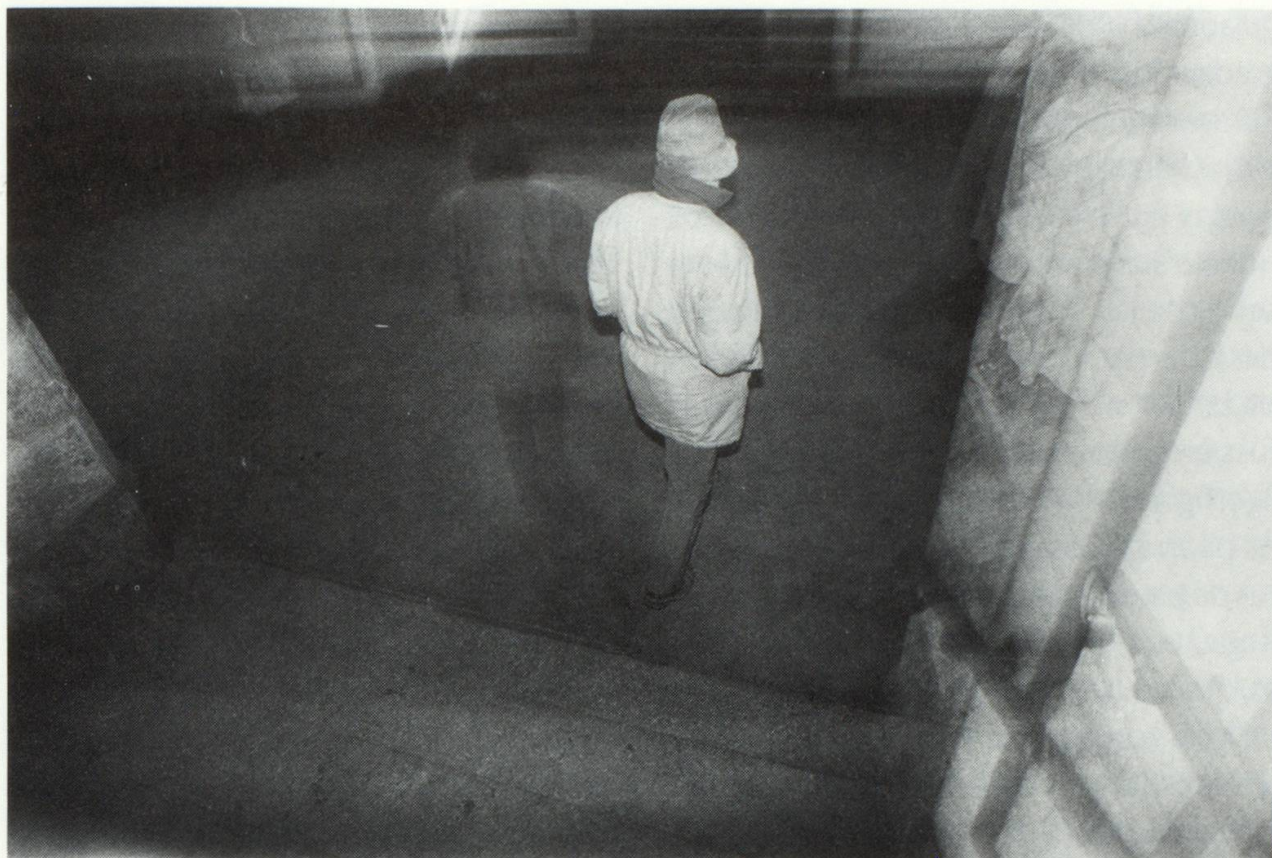
Miu spért che pertscheiva il camond!

... noda ils munglaments da leuvi, ed en mintga cass senza mustigiar sco ti has adina mustigiau enten scriver tias repor-taschas dils auters, malrecli, ti macachi! Metta ora talis e qualis clar e bein e surtila buca cun plaids strubegiai e strufientschas sco ti has fatg dacuntin leuvi e permalau la glied. E teniu has ti avunda ils lecturs pil narr che han runtga avunda — senza en-curir ils tiarms els vocabularis. Epi — neu ora cul marmugn arisguard las femnas e tut quei ch'ins sa pigliar amauns cun ellas, farisè fatg si cun pugn, ti! Schebi che ti sas exactamein che mintgin ei empau in pur-tger leuvi — has ti dau da crer ed has fatg il simulader. Neu neuadora cun las man-zegnas che ti has detg alla Monica pervia dalla Giacumina cun la quala ti has onns ora fatg malschuber ...

Aschilunsch la provocaziun dil doc.

Igl ei buca stau spass — en vesta dil giap. Il pli bugen vess jeu detg gradagradgiu da na. Ellas stgiradetgnas dadora san ins buca secuntermetter, damai ch'ins ha nuot dil tut da semetter encunter ed ins ei dil tut-tafatg els mauns dil lidinuot e l'aura den-ter stgir e clar ventscha ora. Senza fraud vai jeu vuliu tener il cor e pér suenter sun jeu sefatgs en ch'il cor ei daven. Ed enstagl daventa la dolor dil spért immensa. En sia clarezia, en quella dil spért, fetsch jeu per-senn ch'il doc ha giappau endretg; el ei bu-ca ius si da memia culla vusch. E cumprender la vera verdad ei in grond strapaz. — Sche jeu vess silmeins mo mes mauns ed ina buccada rispli. Giu sin tiara han els fatg

obedientscha; perquei ch'els han fatg obedientscha ed han fatg sco sche — sun jeu a mesa via ellas stgiradetgnan dadora. E pigl auter vai jeu insumma adina stuiu scriver si mintga plaid, ner sin alv e stgavo. Pervia dalla memoria pagadusa e cul scret mintgamai sinta maun sun jeu sefatgs da grond. Cheu tucca ei da tener endamen, essend ch'ins sa metter 'lidinuot en scret. Rustgar ensemen e far uorden cun la reportascha e metter ora ed il gries ei pli gronds ch'il manedel. Dil con ch'igl ei serimnau — aschia duront ina veta da siatontasiat onns. Caussas maneclas s'en-grondeschan eifer las stagias dil spért e cасhunан ina anguoscha. Sezugliai ella glisch diffusa schulan ils monsters da tuttas varts sperasvi; jeu vai il sentiment ch'els sfregnien.

Cletg ch'il cor ei naven; ei va pli vess da commuental il spért. — E tgei veva il doc aunc giappau? Da buca far dapli che quei ch'ei seigi stau. Leuvi sun jeu magari vegnius afuns cun surfar. Ed atgnamein sun jeu staus da giuven ensi empau in tschugalader — per buca dir in tschatscher e bigliaf. Enzatgei gadas veva la mumma tratg per las ureglias ed inaga schizun aviert la rischa e messa mei da tschaler giu, damai che jeu vevel bigliaffau. Pervia dil zuchercandel ella truca dalla mumma vevel jeu detg ina schula suenter l'autra e la mugia plena che fuva spir puntilis vai jeu aposta siglientau atras la pala nauscha ch'ella ei ida en tgaubrochels giuaden en ina gonda; ella ei stada stagn ventschida e cunquei che jeu sun buca ual seduvraus da visar, ha il «cutsch» detg che la carn fredì mal. Ils en-

guladetschs da mams el consum ein stai gradagradsi enamiez il spért. Fertion ch'il Tumaisch ei ius giun tschaler per petroli vai jeu fatg diever dalla caschun. Las tschugalatas ed ils creflis vai jeu magliau davos noda e staus mal nuot da ver priu. Ed essend che jeu sun buca s'enriclaus cheugiu dils ladernetschs, han els in grugn mitgiert da better si. Priu ch'il schliet ed il magun fussien aunc presents.

Tgei figura tarladida che mes paternos fan; pil pli sun jeu staus in urader tievi e las le-ras da paternos tgisan mei. Nua vai jeu giu il tgau enten far oraziun. Nua giavel ch'ins vul, mo buca tiel Segner. Ed ils muments ch'igl ei vegniu sil carasial, vai jeu entschiet a marcadar cul Segner ed jeu vai teniu El, miu Bab, per in commerciant, meinsvart schizun per in marcadont da biestga. Sco per semeglia per posta da notas ed examens ed aschia. Turpegiusamein vai jeu fatg amogna ad El ed a Sia mumma novenas, novenas che jeu vai detg e repetiu pli tard e fatg cun ellas talantialas.

Arisguard las reportaschas da leuvi!

Cun agid dils mauns e dil rispli e dalla macchina da scriver (che ei sursiglida ed ha schau ora stediamein bustabs) vai jeu scret dabia. Culs onns vai jeu survegniu ina pulita idea da memez; adina puspei da novamein vai jeu spitgau ch'enzatgi fetgi stem da mes screts. Pertschiert denton han mo paucas paucas persunas — quei che jeu vai mess dabot d'in maun, sina-quei ch'il quet sappi far prova nundisturbadamein. — Da l'autra vart sun jeu sco-chemai staus consternius, entochen giudemdem. Schi da num che jeu vai pliras

gadas vuliu seprender la veta. Las gadas che jeu vai cavigliau l'arma sper il plu-matsch — e staus sun jeu stgis da nuot. Trer tut da leuvi drova ina curaschusadad. Jeu sun staus in bugliatg.

Sche jeu vess giu en quell'ura da cavigliar ensemen il frunt e las gaultas, vess jeu suau da manedel. Perencunter ein las dolurs dil spért immensas. — Ed jeu vai è tertgau che tut seigi stau bein ponderau da far si ina dunna. Pli tard vai jeu giu dubis! Per amur dalla persuladad dil cor ed ils regls sensitivs sun jeu semaridaus; schebi ch'ina maridaglia ha num vus e star a pèr ina stendida veta — ei savens semplamein da memia.

La bufatgadam dallas jamnas da mèl va spert sperasvi e smaledi dabet dabenta la langa da mintgadi pulitamein lungurusa. Tuttavia il mument che la calamita dalla persuna tschessa e ti entscheivas in techet a vegnir dil meus. E duront il temps dil barlot sun jeu sescalhaus, enaquella ch'il saung ei daus el tgau ed jeu vai giu la stria panica dallas portas serradas.

L'ura ei delicata!

Cun aunc auters sun jeu seschhaus en cun autras femnas. E dir ch'ils auters seigien buca stai bia megliers — gliez ei insumma fatg da vadi bletsch ed ellas stgiradetgnas dadora la misla gronda. — Ton che jeu sun seschhaus en raschienen culla Giacumina. Ina enzenna suenter l'autra ei sefatga ed empau alla ga vein nus fatg termagls cul fiug. Ed jeu vi sedeclarar, sinaquei ch'il doc ditgi buca che jeu mo mustigi. Nus vein murau e murau e vessen murau, sch'ei vess tuc-cau da star cul tgil ell'aua. Ed igl ei stau bi

da durmir culla Giacumina e la Giacumina ed jeu essan stai tgilsenletg.

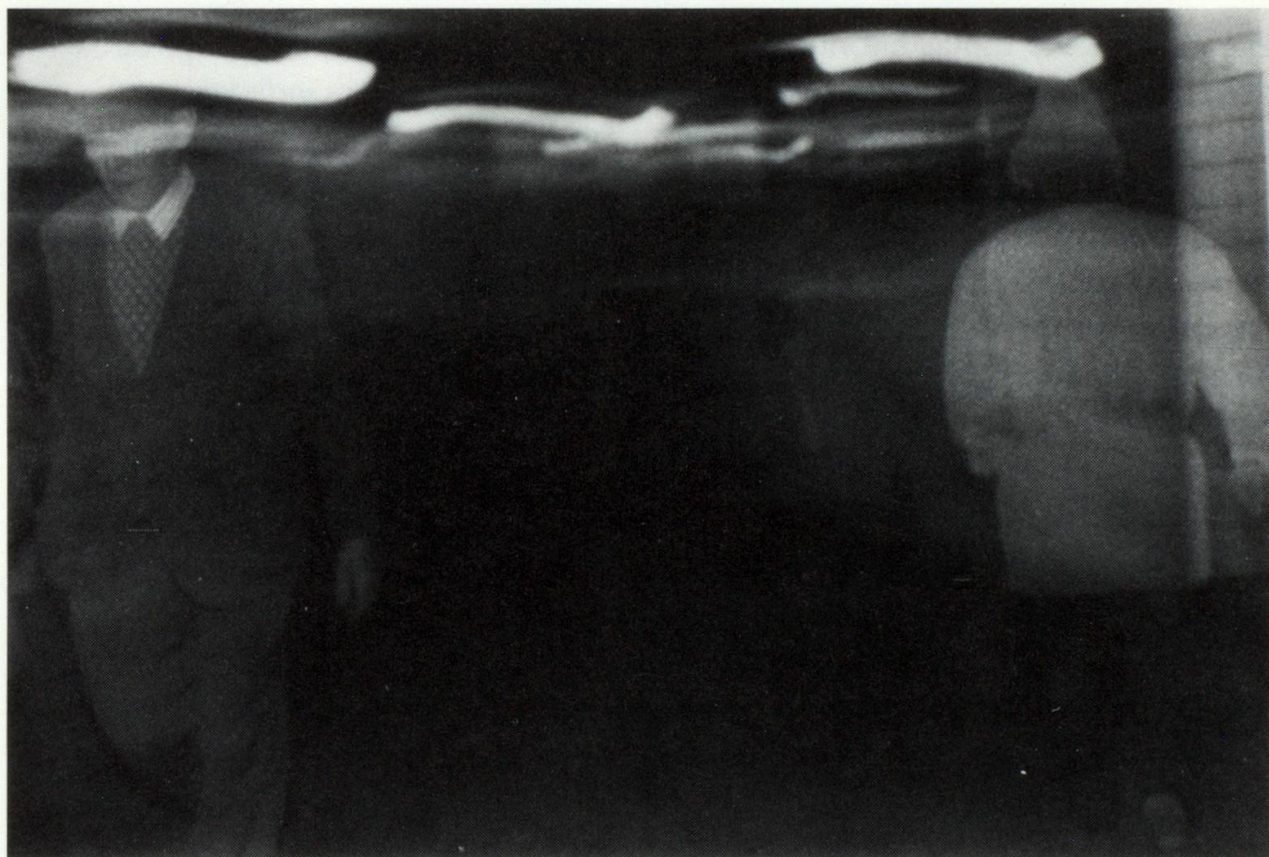
Giacumina — con gronds che tiu amogna ei staus! Senza mai sefar scrupels e tia amureivladad ha tuc il cor. Nus omisdus essan daventai leds e las sentupadas mintgamai ein stadas dapli ch'ina affera.

Per amur dallas damondas da mia dunna Monica vai jeu entschiet a dir manzegnassco da plover. Ella reit da manzegnass ei la cunscienza seslargada da rudien. Il mument che jeu vai dau da crer alla Monica e che jeu sun daventaus in manzaserun. Tut ensemen per urbir ora uras e seras e notgs da mitschar e dad ir a star cun la Giacumina.

Ditg e liung vai jeu semplamein tratg alla liunga; jeu vai tertgau che quei mondi. Mo

alla liunga eis ei in grond strapaz dad ir cun duas femnas e pèr.

Igl emprem ein las snavurs vegnidas epi ina zaccuossa dalla gnarva, pliras ina suenter l'autra. Il saung sez ha entschiet a circular malamein. Negin ha udiu il plum; avoncaduras ha igl infarct fatg fin cul mitos. Bu-namein amiez la veta sun jeu daus dapart — e cheu en quei liug vai jeu d'emprender ordadora e dir si. Ellas stgiradetgnas dadora ei tut per adina; las caussas temporalas ein daven: il termin, l'epoca ed igl interval. Enstagl crescha la mettadad che vegn pira e pira. Ils mets e las mettas san buca sepi-gliar; els sestauschan buca in encunter l'auter. Il spért sulet ei buca privaus dil stgiramant; el senta ed encorscha ed endira. Duront l'immensitad vai jeu sentiu il doc;

el ei turnaus sco tontas e tontas gadas e dapi l'emprema gada sco la reportascha ei descretta, gliez mument che jeu vai astgau dar anavos e constatar ils funerals, s'ei in spazi senza cunfins. —

E mintgamai cun siu giap horrent e tarladu ch'ins sa mo sminar. L'udida ei daven ed aschia denter stgir e clar prendan ins si tut las caussas en mal. Ed el patratg vai jeu turnau a far ed jeu sun sespruaus da cavigliar la summuna da registers da cuolpa, quella ga quels dalla malschubradad tut specialmein e dapersei. Enaquella che jeu vai sentiu la vischinonza dil doc cun ses eglis vilai (che jeu mo quetel da ver), vai jeu danovamein entschiet a dir si tut a memoria. Far uorden cun la memoria ei in dils pli gronds strapazs. Ed ellas stgiradetgnas da-

dora ein plaunsiu e pli baul e pli tard e trasora insumma buca indicaziuns.

Strusch che jeu vai puspei giu entschiet cun mes munglaments, vai jeu encurschiu enzatgei sco ina bumba tuffalenta, schebi ch'ils friads ein buca pli, ni ils buns ni ils schliats. Secapescha che jeu sun ius en errur ed enamiez la tuffusadad stermentusa ha il doc entschiet a far sco ord la suna. Oravontut ina entira massada buschias e suren ha el fatg cun mei ina vergugna senza giudezi. La malruschaneivladad dil doc ei senza paregl. — Quei s'ei!

La malruschaneivladad dil doc ellas stgiradetgnas dadora ei senza paregl. Ins vegn trasatras surcapius; ins ei e resta malcapius, dalla entschatta dalla perpetnadad e matei adina adina...

En ina dallas reportaschas da vivon vevel
jeu particularmein fatg cass dalla aura fa-
miliara e dau peisa alla malperinadad culla
Monica. E per cass — senza zuppentar vi il
schliep entuorn las ureglias che jeu vevel
giu dau ad ella, a mia dunna. Essend ch'ella
ha mai e pli mai stuppau inaga la bucca ed
adina giu senza il davos plaid el capetel.
Cun mia indicaziun sincera sun jeu sefatgs

ridiculs ed il doc dils egls vilai ha schau sen-
tir che jeu devi morder.

Adina puspei danovamein seremetter e
turnar a far; quei ei la smaledicziun dallas
stgiradetgnas dadora. Siat ga siat gadas e
puspei ga siat, accurat sco igl ei stau scret
inaga els cudischs sogns da leuvi.

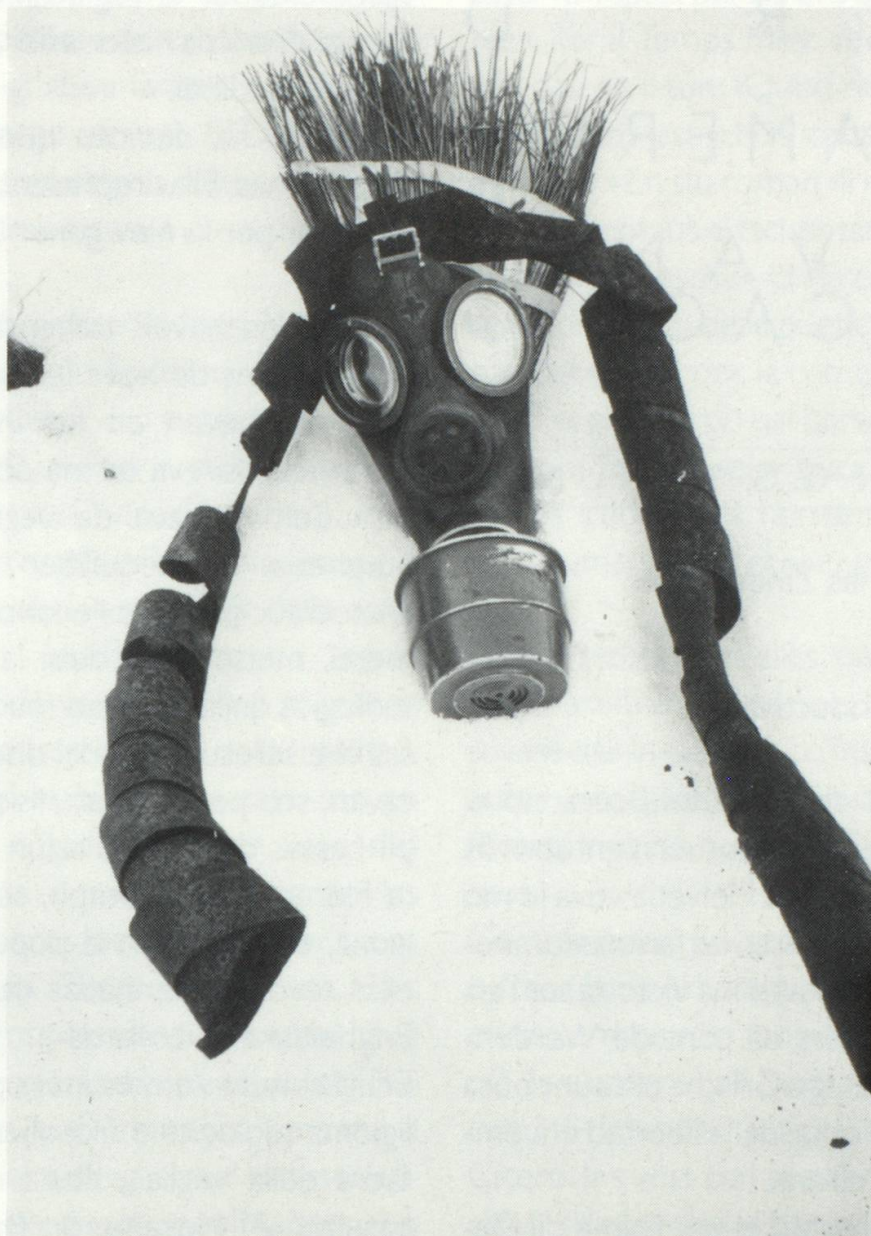
Ed ellas stgiradetgnas dadora ei tut per
dominum clavella.

La scua e la mascra — siatavel maletg

... Cura ch'els ein passai sper ina vitrina vi ...

La scua e la masera — otgavel maletg

... ha la scua exprimi il giavisch da schar crescer ils cavels e las unglas ...